

Aan de leden van de commissie Cultuur van de
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Amsterdam, 3 november 2017

Betreft: Tweede Kamerdebat op 13 november aanstaande

Geachte cultuurwoordvoerders in de Tweede Kamer,

Op 13 november a.s. wordt de begroting 2018 voor cultuur door minister van Engelshoven aan u voorgelegd. Het zal voor haar te vroeg zijn om een nieuwe visie op het bestel te presenteren. Hiervoor ontbreken ook nog de adviezen en analyse van de Raad voor Cultuur, die in de loop van de komende maanden zullen verschijnen. Wel is het verheugend dat zij tijdens haar eerste publieke optreden, bij de uitreiking van de Johannes Vermeerprijs, meteen stelde dat het grote belang van kunst en cultuur voor de samenleving door het gehele kabinet wordt onderstreept. Als landelijke belangenvereniging voor kunst, cultuur en erfgoed, wil Kunsten '92 in deze brief graag reageren op het Regeerakkoord en wijzen op de onderwerpen die in de komende periode uw aandacht verdienen.

'Zonder kunst is de wereld woest en ledig'

Trending topic op Twitter was het commentaar in NRC Handelsblad "Kunst is geen gebruiksartikel, nut is bijvangst", waarin wordt vastgesteld dat de kunsten onvermeld blijven in het regeerakkoord en cultuur wordt gepresenteerd als een slokje wonderolie. Dat is misschien wat cru gesteld, maar met de slotconclusie in het NRC zijn wij het van harte eens: "Kunst is een waarde op zichzelf, die ligt te ademen in de musea en die elke dag opnieuw opdoemt in ateliers, in theaters, in concertzalen, op poppodia, bij schrijvers en dichters".

Dat kunstenaars verbindingen in de samenleving tot stand weten te brengen, het ondenkbare mogelijk maken en ons steeds opnieuw de ogen openen, is bijvangst van de hoogste orde. Daar zijn prachtige voorbeelden van, zoals de 33-jarige Iris van Herpen, die om haar grensoverschrijdende collecties onlangs de Johannes Vermeerprijs (de Staatsprijs voor de kunsten) kreeg uitgereikt.

Voor de gehele culturele en creatieve sector geldt dat zij alleen kunnen gedijen indien wordt erkend dat de kunst zich in het hart van deze sector bevindt en wanneer daarvoor voldoende vrije ruimte is. Daar past kunstenaarsbeleid bij dat ruimte biedt voor ontwikkeling voor beginners, doorgroei voor gevorderden en ruimte voor experiment. Daar past ook bij de aandacht voor verbreding die op alle gebieden plaatsvindt: de rol van (nieuwe) media, de relatie kunst, technologie en wetenschap, de publieke ruimte en het sociale domein. Kunst- en cultuurbeleid, inclusief beleid voor de creatieve industrie en erfgoed, kan zich niet beperken tot het ministerie van OCW, er moet ook worden gekeken naar andere relevante beleidsterreinen.

Het Regeerakkoord

Zoals ook in onze eerste reactie gemeld, is Kunsten '92 verheugd dat het nieuwe kabinet het belang voor Nederland onderkent van een gezonde culturele en creatieve sector en dat investeringen in cultuur zullen oplopen van € 25 miljoen in 2018, € 50 miljoen in 2019 naar €80 miljoen in 2020 en €80 miljoen in 2021. Deze bedragen dienen in het perspectief te worden gezet van de € 200 miljoen per jaar, die door het kabinet Rutte I is bezuinigd. Met deze middelen kunnen de grootste knelpunten en problemen in de sector, waarvoor in het vorige kabinet met incidentele middelen voorzieningen zijn getroffen, structureel worden opgelost.

Dit betreft niet alleen de zwakke arbeidsmarktpositie van kunstenaars en werkenden in de culturele sector, zoals ook aanbevolen in het advies *Passie Gewaardeerd* van Raad voor Cultuur en SER, en de Arbeidsmarktagenda die de sector op 14 november presenteert. Het betreft ook de structurele financiering van het amendement Vermüe van 29 november 2016 en het advies dat de Raad voor Cultuur naar aanleiding hiervan.

Wat betreft de onderwerpen die in het regeerakkoord aan de orde komen graag het volgende:

- Uitbreiding Basisinfrastructuur. Dit zou wat ons betreft in een breder perspectief moeten worden gezien, waarbij ook de functie van de BIS en de fondsen tegen het licht worden gehouden. De oorspronkelijke taakverdeling is door incidentele ingrepen en de bezuinigingsoperaties in de loop der jaren 'verrommeld'. In het kader van de herstructurering van het bestel zou opnieuw moeten worden bekeken waar de verschillende functies worden belegd.
- Aandacht voor continuïteit in de Basisinfrastructuur betekent ook aandacht voor een realistische financieringsbasis: creëer niet alleen genoeg ruimte voor goed werkgeverschap en ondernemerschap, maar ook voor experimenteeruimte bij instellingen. Daarbij dient bovendien te worden gekeken naar gevolgen van wet- en regelgeving.
- De gevolgen van de BTW-verhoging mogen niet worden onderschat: waar de consument via de loonbelasting wordt gecompenseerd en het bedrijfsleven via de vennootschapsbelasting, ontbreekt een compensatie voor instellingen zonder winstoogmerk.
- Kunsten '92 is blij dat de Geefwet voor de cultuursector van kracht blijft. Hoewel door de verlaging van het inkomstenbelastingtarief de aftrek iets minder gunstig uitpakt, is het een belangrijk instrument voor instellingen om het eigen verdienvermogen, vooral op de langere termijn, te versterken.
- Meer ruimte voor vernieuwing en talentontwikkeling, een prioriteit in het Regeerakkoord en van harte ondersteund door Kunsten '92. Dit betekent een goed vertakt sterk netwerk voor talentontwikkeling voor alle disciplines in de culturele en creatieve sector, in samenhang met het kunstvakonderwijs en internationale netwerken; daarnaast ruimte voor Research & Development en een sterkere verbinding tussen kunst, wetenschap en technologie.

Hier ligt een belangrijke taak voor de fondsen, maar ook voor grote instellingen die programma's voor talentontwikkeling en R&D hebben opgezet. Regionale verankering, en een betere samenhang tussen beleid van Rijk, provincies en gemeenten kan leiden tot versterking van de lokale en regionale infrastructuur voor talentontwikkeling. Het rijk zou kunnen stimuleren dat op regionaal niveau wordt geïnvesteerd in structurele voorzieningen, waardoor voor kunstenaars in stad en regio meer lange termijnperspectieven kunnen ontstaan.

- Aandacht voor talentontwikkeling en vernieuwing moet wat ons betreft ook gepaard gaan met versterking van het verdienvermogen in de sector, zoals ook is opgenomen in de Arbeidsmarktagenda voor de culturele en creatieve sector die op 14 november wordt gepresenteerd. Extra middelen voor uitvoering en verdere ontwikkeling van honorariumrichtlijnen horen daarbij.
- Meer middelen voor volkscultuur: volkscultuur is geen gestolde cultuur, het kan niet los worden gezien van de rol die het speelt in het hedendaagse leven. Doordat oude en nieuwe vormen van volkscultuur zich met elkaar vermengen, ontstaan nieuwe kunstvormen en tradities. De diversiteit van de bevolkingssamenstelling en de ontwikkelingen in de hedendaagse kunst en cultuur hangen hier zeer nauw mee samen.
Een voorbeeld is de samenwerking met de Crafts Council in de *Maand van creativiteit vanuit traditie* (januari 2018, in het kader van het Europese Jaar van het Cultureel Erfgoed 2018). Of de samenwerking tussen professionele musea en vrijwilligersmusea, zoals bij het Zeeuws Museum, en ook de samenwerking tussen professionals en amateurs in Friesland in de theaterproductie van de Peer Group over Grutte Pier.
Een stimuleringssubsidie die de werelden van amateurs, vrijwilligers en professionals met elkaar verbindt en op die manier levende kunstvormen en culturele tradities verbindt, kan het regionale culturele klimaat versterken en de kunsten beter verankeren. Daarbij moet ook gekeken worden naar de zwakke plekken in ons culturele stelsel als gevolg van de bezuinigingen.
- Bescherming en toegankelijk maken van monumenten, kunstwerken en archieven, ook met behulp van digitalisering, is terecht een aandachtspunt van dit kabinet. De sector is blij met de extra investering voor erfgoed €325 miljoen in de komende vier jaar. €30 miljoen euro hiervan is bestemd om het Nationaal Aankoopfonds weer op peil te brengen. Met het extra geld kan o.a. de leegstand bij kerken worden teruggebracht en kan worden geïnvesteerd in onderhoud en herbestemming. Dankzij deze extra middelen kan ook aandacht worden besteed aan verduurzaming en innovatie. Particuliere eigenaren kunnen voorlopig op rijkssteun voor onderhoud van hun monumenten blijven rekenen. Behoud van grote én kleine monumenten is essentieel.
Aandachtspunten zijn draagvlakverbreding en digitalisering. Met name de digitalisering van collecties biedt, zowel voor de musea, maar ook voor monumenten, mogelijkheden voor gebruikers en professionals om ons erfgoed verder te ontsluiten, te onderzoeken en te tonen.

- Er komt meer ruimte voor goed collectiebeheer. In dat verband vragen wij aandacht voor de culturele archieven die onder meer de Universiteit van Amsterdam onder haar hoede heeft genomen, toen de sectorinstituten voor Theater en Muziek en het Archief Grafisch Ontwerpers (TIN, MCN en Premsela) werden opgeheven. Ook in Den Haag en Hilversum bevinden zich zogeheten ‘verweesde’ muziekcollecties. De collecties belichamen niet alleen een groot cultuurhistorisch belang, maar zijn ook een bron van kennis en inspiratie voor de makers en onderzoekers van morgen. Het zijn nationale collecties, die nu op grond van de Erfgoedwet (art.2.6) bescherming van de overheid zouden hebben gekregen. Deze culturele archieven en collecties dreigen in de komende periode op slot te gaan, door het ontbreken van financiële middelen voor ontsluiting, verwerving en openbaarmaking.
- Dat het kabinet serieus werk wil maken van de indenniteitsregeling, waardoor tentoonstellingen met geleende topstukken gemakkelijker tot stand kunnen komen, is een grote stap voorwaarts.
- Cultuureducatie en -participatie in het curriculum. De afgelopen jaren heeft het Rijk stevig ingezet op het vergroten van het eigenaarschap van het onderwijs daar waar het gaat om cultuureducatie. Dat betekent: vanuit de visie van de school, de leerlingen en de culturele omgeving tot een passend cultuureducatieprogramma komen. Dit in samenwerking met veelal lokale en regionale cultuuraanbieders. Bezoek aan het Rijksmuseum en het parlement zijn voorbeelden hoe dat kan, maar er zijn veel meer culturele instellingen die aan dezelfde opdracht werken. Het is belangrijk dat de school en de docent daarin een vrije keuze kunnen maken, bijvoorbeeld doordat het bedrag per leerling in het primair en voortgezet onderwijs wordt verhoogd.
Dat je niet vroeg genoeg met cultuureducatie kunt beginnen, klopt natuurlijk. Maar cultuureducatie heeft een veel bredere insteek dan ‘het kweken van interesse in kunst en cultuur’. Ontwikkeling van het creatieve en reflectieve vermogen en van de identiteit van leerlingen is minstens zo belangrijk voor de vorming van vaardige 21e-eeuwse burgers. Daarbij gaat het niet alleen om traditionele vormen van cultuureducatie, maar ook om mediawijsheid en de invloed van nieuwe media, gaming en niet te vergeten social media. Kunsten '92 werkt graag met de nieuwe minister aan een curriculumvernieuwing, om samen met het onderwijs te zorgen voor een brede visie op cultuureducatie en een stevige plek in het curriculum.
- Maatschappelijke diensttijd. Positieve stimulering van een maatschappelijke diensttijd, mits niet dwingend opgelegd, kan voor jongeren een belangrijke rol spelen in hun oriëntatie op de samenleving en in hun maatschappelijke betrokkenheid. Kunsten '92 vindt het van belang dat maatschappelijke organisaties een grote rol krijgen bij de invoering en ziet daarvoor de culturele sector als belangrijke speler. Veel jongeren vervullen nu al een vrijwilligersfunctie bij culturele organisaties. Kunsten '92 werkt graag samen met de regering om de invoering van de maatschappelijke diensttijd op een zinvolle wijze in te vullen, voor zowel de jongeren als voor de culturele organisatie.

- Wat de canon van Nederland betreft juicht Kunsten '92 de inzet van de regering toe om deze aan alle 18-jarigen uit te reiken. Wij roepen de regering op om dit instrument in gezamenlijkheid met CJP en de Nationale Jeugd Raad te ontwikkelen, zodat deskundige partijen als het gaat om jongeren en cultuur bij de uitvoering van dit project worden ingezet. Zorg dat het instrument aansluit bij de belevingswereld van jongeren zelf. Laat het niet bij een boekje blijven!
- Arbeidsmarktagenda Culturele en Creatieve Sector 2017 - 2023. Op verzoek van de minister heeft Kunsten '92 vanuit een onafhankelijke positie het initiatief genomen om met werkgevers, vakbonden, beroepsgroepen en andere partners uit de creatieve en culturele sector tot een sector-brede en discipline-overstijgende Arbeidsmarktagenda te komen. Op 14 november wordt deze gepresenteerd. Wij vragen u om aan de uitwerking van de agenda mee te werken. De sector kan lang niet alles zelf oplossen. Bovendien heeft uitvoering van het advies consequenties:
 - Het halen van de doelstellingen van *Passie Gewaardeerd*, met name de implementatie van een Fair Practice Code, leidt tot betere beloning, maar ook tot aanzienlijk hogere kosten, of een stevige, ongewenste, krimp in het culturele en creatieve aanbod.
 - Het SER/Raad voor Cultuur-advies *Passie Gewaardeerd* geeft aan dat implementatie raakt aan verschillende beleidsdomeinen. Dat vraagt om interdepartementale afstemming. Ook is de rol van lokale overheden van belang. Daarnaast is op onderdelen sectorspecifieke wetgeving onderwerp van implementatie.
 - Tenslotte vereist de aanbeveling tot sectorale proeftuinen, om te experimenteren met oplossingen in arbeidsmarktvoorstellen, medewerking van de overheid. Als sector, en als sociale partners in de sector, denken wij dat juist ook die proeftuinen niet alleen van belang zijn voor de culturele en creatieve sector, maar hun meerwaarde kunnen hebben voor de arbeidsmarkt als geheel.

Tot slot,

Met de inzet van dit kabinet kan ook aan het debat over de verankering van kunst en cultuur in stad en regio een impuls worden gegeven. Een betere afstemming tussen rijk en decentrale overheden is wenselijk, maar niet voor iedere discipline. De vraagstukken die bijvoorbeeld in de podiumkunsten spelen zijn van een geheel andere orde dan in de meeste andere disciplines. Van belang is dat het debat vanuit de inhoud gevoerd wordt, structurele oplossingen bevordert en niet tot meer regel- en overlegdruk gaat leiden. De hoge kwaliteit en innovatiekracht van de culturele en creatieve sector is gebaat bij een beleid waarbij zowel lokaal, nationaal als internationaal optimaal gefunctioneerd kan worden. Een sterke regierol vanuit de rijksoverheid is daarbij een belangrijke voorwaarde.

Met vriendelijke groet,

Marianne Versteegh
Algemeen secretaris Kunsten '92

Jan Zoet
Voorzitter

cc. De minister van OCW, mevrouw I. van Engelshoven
Raad voor Cultuur